БУРГАСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ
Новата идея в образованието

СТАНОВИЩЕ

от

доц. д-р Красимира Христова Минева

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научната степен "Доктор" в професионално направление 3.2 Психология на тема: ПОЗИТИВНО РАЗВИТИЕ НА ЮНОШИТЕ В КОНТЕКСТА НА УЧИЛИЩНАТА СРЕДА В ДЪРЖАВНИ И ЧАСТНИ УЧИЛИЩА

Автор: Ваня Станиславова Славова

Форма на докторантура: редовна

Научна организация: Институт за изследване на населението и човека – БАН, Департамент „Психология "

Научен ръководител: доц. д-р Анна Александрова-Караманова

1. Общо впечатление за дисертационния труд с оценъчен характер

Дисертационният труд на докторант Ваня Славова е посветен на изясняване ефектите на позитивното развитие през юношеството върху академичното (ангажираност с училището и академичен успех) и субективното психично функциониране (психично благополучие и очаквания за бъдещето). Темата на дисертацията е изключително актуална поради продължаващия през последните години интерес от научна и прагматична гледна точка към позитивното развитие през юношеството като успешна алтернатива на

програмите за превенция и промоция на психично здраве и благополучие през този възрастов период.

Структурата на дисертацията отговаря на изискванията и включва увод, три части (теоретична, постановка на емпиричното изследване, резултати и дискусия), литература и приложения в обем от 210 страници, от които 192 стр. формират основния текст. Резултатите са онагледени в 52 таблици и 6 фигури. Приложенията (4 на брой) представят изследователския инструментариум и таблици с резултатите от корелационния анализ.

Първата (теоретична) част на дисертацията демонстрира отлично познаване на научната проблематика, очертана от темата на дисертационния труд, при позоваване на внушителен брой източници: 277 (13 на български и 264 на английски език). Използвана е актуална научна литература – 18% (51) от цитираните източници са публикувани през последните 5 години. Цитиранията в текста и в библиографията на дисертацията съответстват напълно.

Теоретичният и литературен обзор е добре систематизиран, логичен и достатъчно фокусиран, за да позволи да бъдат очертани основните психологически променливи и да бъде създаден концептуален модел на емпиричното изследване. Текстът е написан при спазване на високите стандарти на академично писане, лесно разбираем и в логическа последователност от по-широкия теоретичен контекст на позитивната психология през представяне на концепциите за позитивно развитие през юношеството (включително училищно базираното) към ефектите на позитивното развитие в академичен и субективен аспект. Теориите за позитивно юношеско развитие са представени подробно, в сравнителен план и аналитично, за да бъдат изведени аргументи за избор на най-подходящата за включване в изследването концепция. Подробно и пълноценно са анализирани училищно базираните програми за позитивно развитие на младите хора и тяхната ефективност. Посочена е липсата на изследователски данни относно влиянието на държавни и частни училища в България като средови контекст, който насърчава позитивното развитие.

Подбрани са психологически методики, които позволяват реализирането на основната цел на дисертационния труд и проверката на формулираните хипотези. Предоставена е пълна информация за психометричните характеристики на използвания изследователки инструментариум. Правят впечатление високите нива на вътрешна

консистентност на въпросниците като предпоставка за обосноваността на получените резултати и изводи. Важно е да се подчертае високата степен на комплицираност на изследователския дизайн, който включва измерването на фактори от по-широкия екологичен контекст на юношите като семейство и училище и влиянието им върху индикаторите за Ковиталност, върху академичното и субективно психично функциониране на юношите.

За първи път в България са адаптирани методите за изследване на Ковиталността (Social-Emotional Health Survey-Secondary – SEHS) и на Очакванията за бъдещето на юношите (Future Expectations Scale for Adolescents – FESA). Изследвана е факторната структура и надежността на въпросниците и получените резултати са напълно удовлетворяващи.

Проведено е пилотно (143 изследвани ученици) и основно изследване (650 изследвани лица) на възраст 13-19 г. от четири държавни и три частни училища. Основното изследване е със смесен дизайн, включва експлораторно качествено и количествено (срезово) изследване. Всичко това показва, че е реализирано едно комплексно психологическо изследване при спазване на всички научни изисквания за получаване на достоверни резултати. Коректно са формулиране обект, предмет, цел, задачи и хипотези на изследването. Използвани са подходящи статистически методи (дескриптивна статистика, корелационен анализ, дисперсионен и регресионен анализ).

2. Становище за значимостта и убедителността на получените резултати, интерпретациите и изводите и за характера на научните приноси

Резултатите от качественото изследване и от статистическата обработка на емпиричните данни са коректно представени и интерпретирани. Резултатите позволяват да бъдат направени изводи относно проверката на всички издигнати хипотези. Основният извод от качественото изследване е, че училищната среда влияе върху позитивното развитие през юношеството в рамките на концепцията за Ковиталност, като по-благоприятно е влиянието на частните училища в сравнение с държавните. Резултатите от количественото изследване показват, че по отношение на субективното психично функциониране (психично благополучие и очаквания за бъдещето) не се отчитат различия между учениците от държавните и частните училища, за разлика от измерваните показатели за академичното

функциониране, които са по-високи в частните училища (академичен успех и училищна ангажираност). Изненадващо е по-слабото влияние на училищната среда и на социално-демографските фактори върху равнището на ковиталност през юношеството. Резултатите доказват, че развитието на определени силни страни в характера на младите хора, т.е. аспекти на ковиталността, са позитивно свързани с по-добро академично и субективно психично функциониране. Изводите (теоретични, от качественото и от количественото изследване) и заключението убедително показват, че целта и задачите на емпиричното изследване са изцяло постигнати.

Докторант Валя Славова е дефинирала 5 приносни моменти на дисертационния си труд – 3 научноприложни и 2 практикоприложни, които са значими и могат да бъдат приети напълно. Особено ценен теоретичен принос е приложеният от нея нов теоретичен модел за анализ на функционирането на юношите, който отчита съвместно действащите на различни системни равнища детерминиращи фактори като интраиндивидуални фактори (силни страни в характера), външни подкрепящи контексти (семейство, училище, връстници) и социано-демографски фактори. Значим практикоприложен принос е и адаптацията за работа в български условия на психологическите методики за изследване на Ковиталността (Social-Emotional Health Survey-Secondary – SEHS) и на Очакванията за бъдещето на юношите (Future Expectations Scale for Adolescents – FESA).

Описаните приносни момент ще насърчат изследванията на позитивното развитие на младите хора, прилагането на училищни програми за позитивно развитие и коректното измерване на тяхната ефективност.

3. Оценка на качеството на научните трудове, отразяващи изследванията по дисертацията

По дисертацията са направени 3 самостоятелни публикации в сборници от престижни научни форуми като X Юбилеен международен конгрес по психология и Национална школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки на Департамент „Психология“ към ИИНЧ-БАН. Публикуваните текстове отразяват най-съществените моменти в дисертацията и са достатъчно на брой според минималните изисквания за ОНС „Доктор“.

4. Мотивирано заключение

В заключение може да се обобщи, че докторант Ваня Славова притежава теоретичната подготовка, изграден стил на академично писане, качества и умения за самостоятелно планиране и реализиране на научно изследване, а представеният за оценка дисертационен труд е постигнал резултати, които представляват оригинален научен принос в теоретичен и практически аспект. Поради гореизложеното давам своята положителна оценка на дисертационния труд и съм убедена, че нейният автор - Ваня Славова, напълно заслужава присъждането от почитаемото Научно жури на образователната и научна степен „Доктор“ в професионално направление 3.2 Психология.

29.05. 2026 г. Член на Научното жури: …….

гр. Бургас доц. д-р Красимира Минева